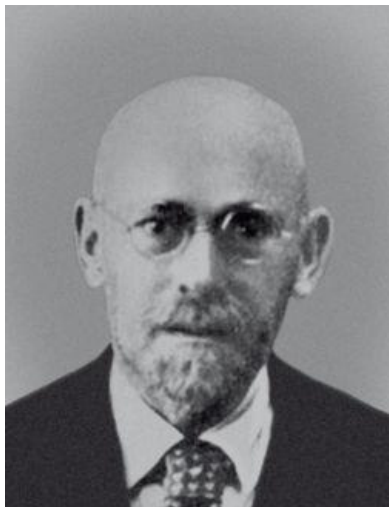

140 років від дня народження Януша Корчака (1878–1942) (Генрік Гольдшміт)

Народився Януш Корчак 1878 року у Варшаві, в сім'ї відомого адвоката Гольдшміта. Батьки назвали свого сина Генріком. Та через двадцять років, надсилаючи на конкурс газети «Кур'єр Варшавський» свою першу п'єсу, юний Генрік Гольдшміт надумав узяти собі літературний псевдонім — Януш Корчак, за ім'ям героя однієї з книг польського прозаїка Ю. Крашевського. Відтоді під цим ім'ям виходять у світ його казки, повісті й педагогічні праці, а самовіддане життя для дітей і героїчна смерть прославили його під цим іменем в усьому світі.

Син заможних батьків, Януш Корчак, проте дуже рано зіткнувся з горем і труднощами. Коли хлопчикові минуло одинадцять, помер його батько. Сім'я швидко зубожіла, довелося відмовитись від багатої квартири, від прислуги й переселитися у бідний район Варшави. Ще школярем Януш Корчак став опікуном матері й сестри, однак він успішно закінчує школу і вступає до медичного інституту. Гроші заробляє репетиторством. Закінчивши 1903 року медичний інститут, Януш Корчак починає працювати лікарем-педіатром. Тепер він лікує дітей, а вечорами пише книжки. З бідних пацієнтів доктор Корчак грошей не брав, навіть сам купував їм ліки. Становище знедолених дітей хвилювало його особливо. Саме про безпритульних малолітніх злодіїв і злочинців розповів він у своїй першій повісті «Діти вулиці». Діяльність вихователя Януш Корчак почав з роботи в бібліотеці. У 1907 і 1908 рр. працював у літніх дитячих колоніях, де основним контингентом були сироти й діти з бідних єврейських родин. Саме тоді Корчак визначив свою головну професію і місію — вихователь і педагог. Корчаку дуже боліло, що в світі є бідні й багаті, і 1912 року він зрештою відкриває притулок для дітей-сиріт — «Будинок сиріт», який проіснував аж до окупації Варшави гітлерівцями.

Однак, коли почалася Перша світова війна, лікаря Корчака мобілізували на фронт ординатором польового госпіталю. Чотири роки Корчак поневірявся дорогами війни. Навесні 1917 р. воєнне лихоліття занесло Януша Корчака в Україну, зокрема до Києва, де, крім діяльності військового лікаря, він опікувався створенням і відкриттям сирітського притулку для польських та українських дітей. Корчак пробув у Києві майже рік. Мешкав у підвальній кімнатці на вулиці Інститутській. Саме тут, у нас, у Києві, він писатиме свою найзнаменитішу педагогічну книжку «Як любити дітей». Це своєрідний підручник для батьків, у якому Корчак пояснював, як належить виховувати

дітей. Він дорікав дорослим, що ті поводяться з малечею, як із симпатичними іграшками, не даючи їм нічого зробити самостійно. Мовляв, ми, дорослі, краще знаємо, у що тобі вдягтися, з ким приятелювати і скільки їсти цукерок. Котрогось дня діти перестають слухатись, і батьки не знають, що з цим робити. У книжці «Як любити дітей» (1920), яку згодом було перекладено багатьма мовами, Корчак дає дорослим важливі поради: згадайте, як ви самі були дітьми, поважайте їхні думки й бажання, дайте їм право вибирати.

А у Варшаві на Корчака чекав «Будинок сиріт», на горищі якого містилася його скромна кімнатка. Там він мешкав протягом двадцяти п'яти років. У «Будинку сиріт» були свої закони, тут навіть існував дитячий парламент. Був у притулку і дитячий суд. Із Старого Доктора іноді навіть підсміювалися, бо, наприклад, суд працював за правилами, які тоді

видавалися дивними, а комусь, можливо, й кумедними. Суд мав захищати тихих і добросовісних дітей — щоб їх не ображали сильніші, і працюючих — щоб їм не заважали ледарі. Товариський суд у дев'яти випадках з десяти виправдовував винних: зрозуміти й пробачити — такий був його лейтмотив. Розповідали, що найсуворіший вирок суду — це посидіти кілька хвилин на шафі. Мабуть, затяті бешкетники звідти могли краще усвідомити свою поведінку. А оскільки на суд можна було викликати й вихователя, то одного разу й самому директоріві Корчаку довелося дертися на шафу...

Корчак вигадував для своїх вихованців «дорослі» справи. Так, наприклад, він створив першу в світі дитячу газету «Малий огляд». В газети була справжня редакція з друкарськими машинками й десятком телефонів. Кореспондентами були діти з його притулку, що ганяли Варшавою, збираючи новини. Старші, хто вже писав грамотно, отримували гонорари, адже газету продавали, і в неї було чимало передплатників. Молодших теж не ображали. Ті невеликі зарплати, які нараховували юним журналістам, клали до спільного гаманця, а потім на них гуртом ходили в кіно. Читачам подобалося, як по-дитячому просто газета пропонувала подивитися на дорослі проблеми. Досвід своєї практичної роботи з дітьми Корчак описував і аналізував у книгах. Найвідоміші з них — «Право дитини на повагу» (1929), «Жартівлива педагогіка» (1939), «Банкрутство маленького Джека» (1924), «Коли я знову стану маленьким» (1925) та інші. Під псевдонімом Старий Доктор Корчак виступає з виховними бесідами на радіо. Особливе місце серед книжок Януша Корчака посідає диалог «Король Мацюсь Перший» та «Мацюсь на безлюдному острові» (1923). Цей шедевр приніс Корчакові світову славу і зайняв достойне місце серед найкращих філософських казок світу. Заради високих ідеалів Мацюсь зазнає чимало небезпечних пригод, ризикує власним життям, навіть зрікається королівської влади. Притча про

шляхетного хлопчика-короля завоювала мільйони дитячих і дорослих сердець у всьому світі. Маленький король Мацюсь, який чимось подібний і на Гамлета, і на Дон Кіхота, і на самого автора, назавжди увійшов у світову літературу.

А тим часом у Європі назрівала Друга світова війна. У сусідній з Польщею Німеччині до влади прийшли нацисти. Чомусь цим людям стало затісно жити в своїй країні. До того ж вони були впевнені, що знають, як зробити життя у світі справедливішим. Ця справедливість була доволі дивною. Нацистські вчені поділили людство на кілька сортів і переконували: одні мають керувати світом, другі на них мають працювати, а третіх треба взагалі знищити. Німецькі нацисти вважали, що найкращими правителями можуть бути лише вони. Слов'яни, в тому числі поляки й українці, мали зайнятися працею. А такі народи, як цигани і євреї, на думку фашистів, узагалі тільки заважали жити, а тому їх належало знищити. Починаючи з 1938 року, німецькі солдати одну за одною захоплювали сусідні країни. Коли Гітлер увірвався до Польщі й окупував Варшаву, Корчак залишився зі своїми вихованцями у «Будинку сиріт». Усім євреям звеліли пошити пов'язки з шестикутними зірками Давида, а згодом переселили їх у гетто — огорожений триметровим цегляним парканом район міста. Виходити з нього заборонялося.

1940 року німці заарештували Корчака — він принципово не носив «міченої» пов'язки, але його викупили колишні вихованці. У всесвітньо відомого письменника була можливість виїхати з Польщі, але Корчак знову повернувся у «Будинок сиріт», який на той час уже переселили на територію варшавського гетто. 6 серпня 1942 р. за наказом гітлерівців вихованці Корчакового сиротинця вирушили у свій останній шлях. Корчак ішов попереду, тримаючи за руки хлопчика й дівчинку, а над дитячим строєм розвівався зелений прапор Мацюся. Так вони й прийшли на Умшлагплац. Тут на них чекав поїзд, що мав вивезти їх у фашистський табір знищення — Треблінку.

— Що це?!— закричав німецький комендант.

— Корчак з дітьми, — відповіли йому.

Офіцер почав щось згадувати, але згадав лише тоді, коли діти були вже в вагонах.

— Це ви написали книжку «Банкрутство маленького Джека?»

(Це була книжка про хлопчика, який спробував організувати в школі кооператив.

Корчак написав її через рік після «Короля

Мацюся».)

Корчак кивнув — мовляв, так.

— Я читав вашу книжку в дитинстві, гарна книжка, ви можете залишитись, докторе, — сказав комендант.

— А діти?

— Діти поїдуть...

— Ви помиляєтесь, діти — передовсім! Не всі мерзотники...

І він вирушив зі своїми вихованцями на смерть.

8 серпня 1942 року Корчак разом з дітьми увійшов до газової камери концтабору.

На місці смерті Корчака в Треблінці стоїть великий камінь. На ньому короткий напис: «Януш Корчак і діти».

Джерело: <http://ababahalamaha.com.ua/uk/>

